

Луцька брама

ЦЕЙ визначний пам'ятник оборонної архітектури повстав у кінці XV — на початку XVI сторіччя. Розташована вона на давній дорозі, що вела до Луцька через Сморгву.

Вона була центральною ланкою в системі міських укріплень і була пов'язана з земляним валом, який захищав місто з найбільше приступного для нападів боку. Як відомо, Дубно було захищене з трьох боків рікою та неприступними болотами, тільки четвертий бік, західний, був відкритий для нападів. Отже була необхідність побудувати захисні споруди саме з цього боку.

Щоб обминути їх, татари вели наступ на місто з північного боку, від села Івання, або з південного, від Підборець. Це вони могли робити тільки зимою, коли болота замерзали, а якщо напад був напровесні і болота починали розтавати, то вони робили настил по льоду з соломи та хмизу. Так було в часі нападу в 1577 році, докладний опис якого нам залишився.

В плані вежа I являє собою сполуку невеликого овалу з довгим прямокутником, зверненим у бік міста. Чимала частина бокових стін його ховалася за земляними валами. Овальний об'єм виступав за межі валу, що збільшувало зону флангового обстрілу з вежі. До брами вів міст, перекинутий через рів з водою.

Початково брама була двоярусна, в кінці XVI - на початку XVII століття надбудований третій ярус.

В 1785 році були проведені ремонтні роботи, про що свідчить між іншим старовинна таблиця над входом у браму. На ній був висічений напис: «Ця брама відновлена 1785 році. В часі ремонтних робіт у 1967 році, що їх проводило Управління торгівлі, цей напис був замазаний цементом і змінений на «Ця брама відновлена в честь 50-річчя Жовтня». Цей напис облупився і зараз не видно ні давнього напису, ні новішого.

В ПЕРШУ перебудову був замуrowаний проїзд через браму, а вулиця проведена поряд з брамою. Такий вигляд мала брама до 1967 року, коли цьому пам'ятникові історії завдано шкоди при проведенні ремонтних робіт, а саме, крім знищення пам'ятної таблиці, замуrowано бійниці, з яких колись визирали жерла гармат. І зроблено це всупереч постанові Ради Міністрів УРСР № 970 від 1963 року про охорону пам'ятників архітектури, в якій Луцька брама була зареєстрована під № 610 як об'єкт під охороною держави; зроблено, не дивлячись на чавунну дошку поряд з бійницями, яка свідчить про державну охорону.

Споруда триярусна з підвалом, в першому ярусі був наскрізний арочний проїзд. Два нижніх яруси зложені з каменю пісковця, верхній цегляний.

Товщина стін з кожним ярусом меншає, в зв'язку з чим усередині утворюються уступи мурованої кладки, які служили основою для несучих конструкцій дерев'яних обхідних галерей, розташованих колись біля бійниць другого та третього ярусів

Як пишуть фахівці, Луцька брама — це рідка різновидність невеликого барбакана (округла будівля з бійницями, висунута перед мурами), який об'єднував функції міської брами та оборонної вежі, крім Волині ніде більше в Україні не зустрічається. Пам'ятник являє собою унікальний твір оборонної архітектури XVI століття.

Луцька брама була сполучена підземними ходами з замком. Зараз доступу до цих ходів немає, тим не менш вони існують досі. Дехто запевняє, що існує також підземний хід, то сполучає браму з Тараканівським фортом, але це мало правдоподібно, бо форт збудований на три сторіччя пізніше, ніж брама, коли такий хід вже не був потрібен.

БРАМА дала назву передмістю Дубна, побудованому за міськими укріпленнями — Забрамі. На жаль ця назва вживається тепер тільки усно тими, хто її пам'ятає, а давніша назва цього передмістя Запаркання — зустрічається тільки в давніх документах.

В останньому десятиріччі XVIII ст. існувала в Дубні єдина на Волині масонська ложа під зверхністю власника Дубна, князя Михайла Любомирського. Засідання цієї ложі відбувались саме в Луцькій брамі на 2-му поверсі.

Оскільки ця брама становила єдиний вхід до Дубна з західного боку, не міг її обминути ніхто з тих, хто в'їжджав у місто або проїжджав його. Таким чином Луцька брама бачила й володарів: польських — Владислава IV, Станіслава-Августа; російських — Петра I, Миколу I, Олександра II; українського гетьмана Мазепу; французького принца Конде, відомого, як Людовик XVII, який мав у Дубні столицю, будучи на еміграції. Бачила вона й воєначальників Суворова та Кутузова; і діячів культури та письменників, як Григорій Сковорода, М. Костомаров, М. Драгоманов, Оноре де Бальзак, Т. Шевченко, Т. Франко, й. Крашевський, М. Лисенко, та багато інших визначних осіб.

І ось тому зараз невимовна шкода, що така визначна історична будівля знаходиться в стані запустіння, її необхідно вміло реставрувати і призначити для культурних цілей, а також зробити об'єктом відвідування туристів.

І. ЛОЗОВ'ЮК.

Красзнавець.

На репродукції: такий вигляд мала Луцька брама у 20—30 роки.

Вісник Дубенщини. – 13 лютого 1991.